

3. domače branje

Ivan Cankar: Hlapci

1. Predstavite okoliščine nastanka drame.

Hlapci so bili zasnovani na Dunaju, napisani pa so bili v zatišju nadškofijskega dvorca v Sarajevu. Na tako delo je mislil Cankar že od sprejema volilne reforme, ki je zagotovila klerikalni stranki neomejeno oblast v deželi. Od maja 1908 je bral v uvodnem članku katoliškega dnevnika besede: "...kdor je pristaš liberalno socialdemokratske stranke v učiteljstvu, po naših mislih sploh ne more biti učitelj." To je bila vojna napoved sleherni svobodni misli. Odločil se je, da napravi v svoji drami veren portret "nadvse umazanih političnih razmer".

2. Napišite vsebino drame po dejanjih. Predstavite temo, motiv in idejo dela.

V prvem dejanju so vsi zbrani v gostilni in čakajo na rezultate volitev. Vname se bučna razprava o možnih rezultatih in posledicah, vsi prisotni se potegujejo za zmago liberalcev. Kasneje pride Hvastja, ki je na strani klerikalcev in z Komarjem se zapleteta v hud besedni spopad, ki preide v zmerjanje.

Pride poštar in naznani, da so zmagali nazadnjaški klerikalci, vsi molče obnemijo.

V drugem dejanju je prikazan prizor pospravljanja knjižnice, v katerem iz knjižnih polic mečejo vse, kar ni strogo cerkveno in vse kar ni pogodu novi klerikalni oblasti. Zelo zanimiv je prizor, v katerem mora spreobrnjeni Komar poklekniti pred Hvastjo, saj se mu hoče prikupiti. Edini, ki se upre vsiljeni in nazadnjaški cerkveni avtoriteti je Jerman. Zato se ostro sporeče z župnikom, kar zaplete zgodbo.

V tretjem dejanju Jerman in Kalandar modrujeta kakšni so vzroki, da so se vsi zahrbtno obrnili proti lažnim idealom. Nato pride župnik in želi od Jermana, da premisli kakšne posledice bodo imela njegova dejanja. Opozori ga, da bi se lahko ljudstvo zarotilo proti njemu.

V četrtem dejanju, je prikazano srečanje "antikristov" v gostilni, ki se nato sprevrže v pretep, ko hoče zavedeno ljudstvo linčati Jermana. Jerman je bil v napadu ranjen.

V petem dejanju se Jerman vda. Pripravi se za odhod na Goličavo, kamor so ga premestili. Svojo »štafetno palico« predaja Kalandru z besedami: "za dve moji roki... Ta roka bo kovala svet". Nato se vda v usodo. Pred tem mu Hvastja zaželi srečno pot in izkaže se, da je on od vseh klerikalcev, pod površino, še najbolj zainteresiran za ideje svobodnega naroda. Tako se drama konča z zlomom glavnega idealista in protagonista, z zaslepljenim slovenskim narodom in z zmago cerkve, kot avtoritete na področju duha, šolstva in politike.

Tema:

Hlapčevanje

Motivi:

Hlapčevanje, Jermanovo trdno prepričanje o pravici, odnos med hlapcem in gospodarjem, izkoriščanje in razočaranje.

Ideja: »Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni.« Nosilec ideje je Jerman, ki se bori zoper ta način življenja. Stranski nosilec ideje proletariata je tudi Kovač.

3. V čem je satira dela, v čem pa tragičnost ?

Prva tri dejanja, ki govorijo o vedenju liberalnega učiteljstva po volilni zmagi klerikalne stranke, so obarvana satirično.

Glede na tragičnega junaka bi to lahko bila tragedija. Jerman je obremenjen s krivdo zaradi matere in zato v političnem boju ne vzdrži. Vendar izid drame ni tragičen, ker se Jerman moralno odreši in notranje zmaga.

4. Označite Jermana, župnika, Hvastja, Komarja, Lojzko in Jermanovo mater.

Jerman je tragična osebnost, ker je razpet med svoje ideale in stvarnostjo; hkrati pa ni čustveno dovolj močan, da bi vse ideale poskušal uresničiti.

Materi ne pokorava popolnoma, čeprav ji daje večjo veljavo kot ostalim ljudem okoli sebe. Svoje ideale postavlja pred ljubezen in je pripravljen le to žrtvovati, ni strasten ljubimec in ni pripravljen žrtvovati sebe za ljubezen.

Še najbolj je razumljen od Kalandra, ki je v bistvu tudi njegov nepisani naslednik. V njem najde uteho enakovrednega in enako mislečega sogovornika.

Hvastja je bil, tako kot Jerman in Komar, učitelj. V nasprotju z Jermanom je pripadal klerikalni strani z župnikom na čelu. Zaradi tega, ker je na volitvah podprl župnika, sta ga Jerman in Komar zaničevala. Takih in drugačnih pripomb je bil že navajen, zato je zaničevalcem, kadar se mu je sploh zdelo vredno pogovarjati z njimi, rekel samo, da bodo že še delali pokoro. Zapostavljen je bil tudi z Lojzkine strani, saj je bila zaljubljena v Jermana in se je vedno pridružila njemu in njegovim idejam. Drugače pa je bil Hvastja vedno vesel in dobre volje, poleg tega pa je bil dobrega srca in je ljudem vedno rad priskočil na pomoč.

Župnik je izredno avtoritativen človek, ne prenese ugovorov oz. nespoštovanja pravil, ki jih piše krščanska vera. Hkrati je izredno premišljen in predvidljiv. Ni zahrbtnen, pač pa napove svoja bodoča dejanja in s tem poskuša nasprotnika tudi ustrahovati.

Komar je nedvomno najbolj intelektualno reven človek in najbolj labilna osebnost v drami. Ob vsakem koraku se ravna tako kakor je ostalim po godu. Kar pa je še bolj strašno je, da se vsako zunanje dogajanje v njem razvije do skrajnosti.

5. Kaj napove zaključek drame?

Na koncu je Jerman popolnoma obupan, saj ne dobi materinega blagoslova za na pot. Zato se odloči, stopi do mize in si hoče vzeti življenje. Tedaj zasliši materin blagoslov, ki ga seveda sprejme, in Lojzkin vzklík. Našel je »dušo, dekle, ženo!«.

S tem nam Cankar v nadaljnji Jermanovi usodi še pusti kanček upanja za prihodnost.

6. Napišite razmišljanje: HLAPCI, HEROJI, LJUDJE.

Na poti skozi življenje človek sreča vse vrste ljudi; od hlapcev do herojev. Od tega kaj vidiš, je odvisno tudi kaj v določenem človeku iščeš. Vse to pa na nek način tudi vpliva na odnos, ki ga vzpostavimo z dotično osebo.

Mislim, da je bil v Jermanu vsaj del upornosti, del heroja. Že samo dejstvo, da se ni upognil volji večini, nam poroča o herojskem pogumu. Ljudi je nameraval celo o vsem poučiti, kar se je končalo precej klavrno; s poškodbami. Zvesto je sledil svojim prepričanjem in se ni dal omajati. Kljub svoji ljubezni do bližnjih je bil pripravljen žrtvovati svoj odhod in s tem ločitev od njih za svoje ideale. Tega gotovo ni zmožen človek s šibko voljo. Menim, da je ena izmed največjih vrednot, za katere se lahko človek trudi, moč misliti s svojo glavo in ne kot hlapec

zvesto slediti ljudem, ki imajo oblast. Hlapec, ki se je prostovoljno odločil za to, je človek brez trdne volje, svojega mnjenja in moči se upreti.

Zgodovinsko se zagotovo najbolj spominjamo herojev, ljudi, ki so bili sposobni prekositi same sebe, da so nekaj pomembnega dosegli. Danes so ti ljudje slavni zaradi svojih sposobnosti in moči, da so jih izrazili. Žalostno je dejstvo, da je tudi veliko hlapcev, za katere nikoli ne bomo slišali, imelo čudovite sposobnosti, pa žal premalo moči in poguma, da bi se izrazili. Na nas je odločitev, ali bomo hlapčevsko sledili ali pa se bomo herojsko borili za svoje ideale.